

№ 43 (684)
Лістапад 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Канферэнцыя: 12-я чытанні ў Карэлічах –** стар. 2
- **Агратурызм: адпачынак у аграрыях, даступны інвалідам –** стар. 3
- **Адметнасць: «абаранкаў слава гэта разляталася далёка» –** стар. 7

Сябры Біблейскай камісіі пад час прэзентацыі кнігі «Новы Запавет Госпада Нашага Ісуса Хрыста» на сучаснай беларускай мове

На тым тыдні...

✓ 10 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася выстаўка «Два Яны. Сустрэча ў Мінску». Яна ладзіцца ў рамках міжнароднага праекта, прысвечанага народным паэтам Беларусі і Латвіі – Янку Купалу і Яну Райнісу. Праект «Два Яны» – вынік супрацоўніцтва Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы з Аб'яднаннем мемарыяльных музеяў (Латвія).

Першая выстаўка праекта – «Два Яны. Сустрэча ў Рызе, якая не адбылася» – была ўрачыста адкрытая ў верасні ў Музеі Райніса і Аспазіі. Мінская частка праекта прысвечана сустрэчы двух Янаў у Мінску ў лістападзе 1926 года.

Экспазіцыя прадстаўляе асобу Я. Райніса і яго клопат пра беларускую культуру ў Латвіі, распадае пра побыт класіка ў Мінску, пра гасяванне ў Янкі Купалы, які летам 1926 года стаў гаспадаром Дома пад Таполяй, што хутка набыў славу літаратурнага салона. На выстаўцы можна ўбачыць рабытэты з асабістых рэчаў Райніса, а таксама падарункі Янкі Купалы – кнігі з дарчымі надпісамі, што зберагаюцца ў Латвіі.

✓ 14 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася мастацкая выстаўка Кшыштафа Астроўскага «Пасажыр з Настрома», прымеркаваная да

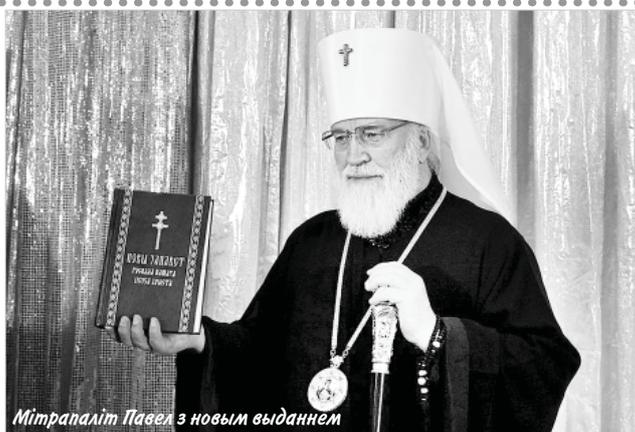
160-годдзя з дня нараджэння пісьменніка Джозэфа Конрада. Выстаўка ладзіцца ў межах «Месяца польскай літаратуры – 2017».

К. Астроўскі – мастак-графік, рэжысёр, выкладчык Акадэміі выяўленчага мастацтва ў Лодзі (Польшча). З дапамогай мовы коміксаў аўтар паказвае незвычайную біяграфію Д. Конрада (1857 – 1924), які меў польскае паходжанне і аказаў значны ўплыў на польскую культуру

✓ 15 лістапада ў Дзелавым і культурным комплексе Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі адкрылася выстаўка «Якуб Колас: жыццё і творчасць. Расійскімі дарогамі Коласа» з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Выстаўка прысвечаная 135-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі.

✓ 15 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі па дабрааслаўнені Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Паўла, Патрыяршага Экзарха ўсёе Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі «Новы Запавет Госпада Нашага Ісуса Хрыста» на сучаснай беларускай мове. Арганізатары – Выдавецкі савет Беларускай Праваслаўнай Царквы і Нацыянальная бібліятэка Беларусі.

Сёлета ў жыцці Беларусі адбылася знамянальная падзея – да 500-годдзя з дня выдання Францыскам Скарынам

Мітрапаліт Павел з новым выданнем

першай кнігі Бібліі Беларускай Праваслаўнай Царква выдала Новы Запавет на сучаснай беларускай мове. Раней ні адзін са зробленых перакладаў не мог лічыцца афіцыйным, паколькі ўсе яны былі аўтарскімі і не заўсёды адпавядалі нормам сучаснай беларускай мовы і царкоўнай тэрміналогіі.

«Новы Запавет Госпада Нашага Ісуса Хрыста» – вынік саборнай перакладчыцкай дзейнасці членаў Біблейскай камісіі Беларускай Праваслаўнай Царквы ў супрацоўніцтве з Біблейскім таварыствам у Рэспубліцы Беларусь. Пераклад зроблены са старажытнагрэчаскага тэксту, які традыцыйна ўжываецца ў Праваслаўнай Царкве. Пад час працы Біблейскай камісія аналізавала і ўлічвала ранейшыя спробы перакладу Святога Пісання на беларус-

зам. Тэкст надрукаваны ў дзве фарбы, маюцца графічныя застаўкі з традыцыйнымі для кожнай з кніг Новага Запавету сюжэтамі.

Пад час прэзентацыі можна было пазнаёміцца з выстаўкай выданняў перакладаў кніг Бібліі на беларускую мову з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

✓ 15 лістапада ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка жывапісу латвійскай мастачкі Сілвы Лінартэ «Адлюстраванне», прадстаўленая Арт-цэнтрам імя Марка Ротка ў Даўгаўпілсе пры падтрымцы Пасольства Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь і Латвійскага агенцтва інвестыцыяў і развіцця.

Будзем сустракацца ў 2018-м? Ідзе падпіска на 7-е паўгоддзе! Не адкладайце на апошні дзень.

індывідуальны - 63320, падпісныя індэксы - 633202

Краязнаўчыя чытанні

Ужо 12-я сустрэча даследчыкаў Карэліччыны

Традыцыі асветніцтва на карэліцкай зямлі цягнуцца з даўніх часоў. Тут нарадзіліся таленавітыя пісьменнікі і вучоныя, творы якіх увайшлі ў скарбніцу сусветнай літаратуры і навукі. Асветніцкія традыцыі працягваюць навукоўцы – удзельнікі Карэліцкіх краязнаўчых чытанняў, што ўпершыню адбыліся ў 1993 годзе і доўжацца па сённяшні дзень. 24 гады таму дапамог распачаць гэтую справу Нацыянальны навукова-асветніцкі цэнтр імя Ф. Скарыны на чале з прафесарам Адамам Мальдзісам. Сёння яе працягваюць вучоныя Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Матэрыялы канферэнцыяў выданыя і з'яўляюцца каштоўнай крыніцай ведаў пра гісторыю Карэліцкага раёна і яго славутых людзей.

10 лістапада ў райцэнтры адбыліся XII Карэліцкія чытанні. Навукова-практычная канферэнцыя, што была арганізаваная райвыканкамам пры падтрымцы Інстытута гісторыі НАН Беларусі, сабрала больш за 20 удзельнікаў – навукоўцаў Акадэміі навук, БДУ, Нацыянальнага гіста-

пытанняў, паглыбіцца ў мінулае, пачынаючы ад падзелу далёкага каменнага веку да сучаснасці.

Шмат гадоў даследуе стаянкі старажытных людзей у нашым раёне археолаг і настаўнік Уладзімір Хартановіч. Ён адкрыў і даследаваў гарадзішча ранняга жалезнага

ках новых археалагічных аб'ектаў. На канферэнцыі ён абагульніў вынікі сваіх знаходак на новых стаянках каменнага веку каля в. Уша і паабяцаў перадаць знойдзеныя артэфакты ў раённы краязнаўчы музей.

Навукоўцы А. Радаман і Я. Глінскі засяродзілі ўвагу на гісторыі родаў Вобрынскіх (XVII ст.) і Пантусовічаў (XV – XVIII стст.). Пра гісторыю маёнтка Карэлічы і праблемы жыцця месцажытоўцаў у XVII – XVIII стст. расказалі загадчык аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук А. Доўнар і аспіранты Я. Сурскі і А. Яраш.

Супрацоўнікі Замкавага комплексу «Мір» распавядалі пра ўстановы адукацыі ў мястэчку ў XIX – пачатку XX ст., гісторыю мірскага ўніяцкага базільянскага манастыра і развіццё турызму на Навагрудчыне ў міжваенны час. Кандыдат гістарычных навук І. Ганецкая пазнаёміла з археалагічнымі даследаваннямі палаца Святаполк-Мірскіх у апошні два гады.

Шэраг выступленняў на канферэнцыі быў прысвечаны культуры карэліцкай зямлі і знакамітым ураджэнцам краю. Цікавы даклад пра помнікі ікананісусу Карэліччыны прадставілі на суд слухачоў супрацоўнікі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Творчасці Янкі Брыля і Вольгі Патавай прысвяцілі свае даклады літаратуразнаўцы Акадэміі навук. Аўтар гэтага артыкула пазнаёміла ўдзельнікаў канферэнцыі з царністым лёсам ураджэнца вёскі Трашчычы, рэдактара «Беларускай газеты» Алеся Карповіча, які вышэйшнюю адукацыю атрымліваў у 1920-я гг. у Празе.

Матэрыялы двюх апошніх канферэнцыяў плануецца неўзабаве выдаць асобным зборнікам.

Святлана КОШУР,
г. Карэлічы

У. Хартановіч і С. Кошур

рычнага архіва Беларусі, Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Нясвіж», музея «Замкавы комплекс «Мір» і карэліцкіх краязнаўцаў. Тэматыка канферэнцыі, «Штодзённасць жыхароў Карэліцкага рэгіёна X – XX стст.», дала магчымасць ахапіць шырокае кола

веку непадалёк в. Варонча, стаянкі неаліту і ранняй бронзы побач з в. Уша, знайшоў і перадаў у раённы музей шмат цікавых знаходак. Выпускнік Карэліцкай школы, для якога археалогія стала часткаю жыцця, калі прыязджае ў час летняга адпачынку ў Карэлічы, то вандруе па раёне ў пошу-

У Брэсце ўсталююць помнік Бібліі

У Брэсце, на скрыжаванні вуліцаў Кірава і Пушкінскай, вядуцца падрыхтоўчыя работы да ўсталювання помніка Бібліі. Яго ўзвядзенне прымеркаванае да 500-годдзя айчыннага кнігадрукавання і выдання Бібліі Францыскам Скарынам.

На сцяне бібліятэкі, перад якой будзе ўсталюваны помнік, плануецца графіці на тэму кнігадрукавання. У план таксама ўваходзіць добраўпарадкаванне прылеглай тэрыторыі. Мяркуюцца, што працы скончаць да канца лістапада.

Абласны мастацка-экспертны савет па манументальным і манументальна-дэкаратыўным мастацтве абвясціў адмысловы конкурс, на які паступілі 10 эскізных варыянтаў, розных паводле формы і зместу. Большасцю галасоў членаў экспертнага савета выбраны праект помніка Брэсцкай Бібліі мінчаніна Антона Нічыпарука (ураджэнца Баранавічаў). Ён прапанаваў усталяваць помнік у выглядзе стылізаванай раскрытай кнігі з адбіткам ілюстрацыяў і датай выдання Брэсцкай Бібліі.

Паводле рэгіянальнага партала virtualbrest.by

Канферэнцыя

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў – удзельніцаў Садружнасці Незалежных Дзяржаў арганізуюць міжнародную навуковую канферэнцыю «Францыск Скарына і яго час. 500-годдзе беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання», якая адбудзецца 30 лістапада – 1 снежня 2017 года па адрасе: г. Мінск, пр. Незалежнасці, 11 (канферэнц-зала гасцініцы «Мінск»).

Плануецца, што ў адкрыцці канферэнцыі і пленарным пасяджэнні возьмуць удзел: старшыня Прэзідыума НАН Беларусі акадэмік В. Гусакоў, акадэмік-сакратар АДДзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі, член-карэспандэнт А. Каваленя, міністр культуры Рэспублікі Беларусь Ю. Бондар, выканаўчы дырэктар Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў-удзельніцаў СНД А. Іксанаў, дырэктар Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі акадэмік А. Лакотка, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства, доктар філалагічных навук, прафесар І. Саверчанка, прафесар кафедры тэорыі літаратуры філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта, доктар філалагічных навук В. Рагойша, вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Ю. Лаўрык.

На секцыйных пасяджэннях даклады прадставяць 75 удзельнікаў з Беларусі і краінаў СНД.

Праблематыка канферэнцыі:

- Пачатак і развіццё беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання.
- Эпоха Рэнесансу – універсальная з'ява еўрапейскай культуры.
- Пераклады Бібліі на нацыянальныя мовы.
- Біблейскія пераклады: гісторыя і сучаснасць.
- Роля нацыянальнай мовы ў развіцці культуры ва ўмовах глабалізацыі.
- Францыск Скарына і ўмацаванне нацыянальнай ідэнтычнасці.
- Духоўная і матэрыяльная культура Беларусі XVI ст.
- Беларускае і ўсходнеславянскае мастацкае слова ў X – XVIII стст.

Рэгістрацыя ўдзельнікаў канферэнцыі – 30 лістапада з 9.00 да 10.00 (канферэнц-зала гасцініцы «Мінск»).

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па запыце на электронны адрас: skaryna2017@gmail.com і тэлефоне: +37517 284 07 76.

Паводле інфармацыі аргкамітэта

Запусцілі беларускамоўную паэтычную эстафету паміж факультэтамі

Вучні філалагічнага і гістарычнага факультэтаў, а таксама Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта запусцілі беларускамоўную паэтычную эстафету. Студэнты факультэта, што атрымалі выклік на ўдзел у ініцыятыве, павінны запісаць сваё працаванне аднаго з твораў беларускіх аўтараў, выкладзіць відэазапіс у сацыяльныя сеткі і адзначыць, якому з факультэтаў яны перадаюць эстафету. Эстафета запусцілася ў падтрымку конкурсу юных чытальнікаў «Чытаем па-беларуску з velcom», што пра-

водзіцца сярод вучняў 7-8 класаў школах і гімназіяў краіны.

БДУ актыўна падтрымаў ініцыятыву «Чытаем па-беларуску з velcom», што праходзіць у краіне ўжо трэці год запар. Сёлета арыенцір узяты на навучэнцаў 7 і 8 класаў. Да 30 лістапада вучні запісваюць на відэа, як яны чытаюць адзін з твораў беларускіх аўтараў і выкладаюць відэазапісы ў сацыяльныя сеткі, адзначаючы іх афіцыйным хэштэгам праекта #чытаемзvelcom. 5 лепшых юных чытальнікаў атрымаюць

галоўны прыз – смартфон маркі «Apple».

Студэнты БДУ вырашылі далучыцца да школьнікаў і стаць удзельнікамі вялікай агульнаацыянальнай ініцыятывы. У рамках праекта навучэнцы філалагічнага факультэта запусцілі паэтычны флэшмоб і запісалі на відэа ўрывак з паэмы «Новая зямля» Якуба Коласа.

Наступным эстафету прынялі студэнты гістарычнага факультэта і абралі для чытання вершы Янкі Купалы.

Студэнты Інстытута журналістыкі прынялі выклік гістарычнага факультэта і выканалі твор Ніла Гілевіча «Апошняе спатканне з Веранкай».

Цяпер чарга за геаграфічным факультэтам. У той жа час падтрымаць удзельнікаў праекта «Чытаем па-беларуску з velcom» можа любы ахвочы. Раней да праекта далучыліся прадстаўнікі ад Беларусі на міжнародным дзіцячым конкурсе «Еўрабачанне» Хелена Мерааі і Руслан Асланаў, гульцы футбольнага клуба «Мінск», акцёр і вядучы Юрый Жыгамонт, тэлеведучая Вольга Сацюк. Таксама ў рамках праекта адбыўся першы беларускамоўны паэтычны батл «Вершус», прымеркаваны да 135-годдзя Якуба Коласа (прагэта «КГ» паведамляла ў папярэдніх нумарах).

Паводле інфармацыі арганізатараў

Каб мелі доступ і інваліды

У рамках Тыдняў устойлівага развіцця – 2017 (пры садзеянні Праграмы падтрымкі Беларусі Федэральнага ўрада Германіі) у Мінску адбыўся семінар «Турызм і адпачынак для ўсіх – прасоўваем усеагульную даступнасць». Арганізатарамі мерапрыемства сталі БГА

лідніх вазках і са слабым зрокам.

Пад час семінара досвед працы з інвалідамі падзяліўся гаспадар аграрыяўдзібы «Ос» (што ў Ратамцы непадалёк Мінска) Дзяніс Орліс. Дырэктар сацыяльна-дабрачыннай установы «Дорогою добра»

Мінская дэкларацыя аб даступнасці турызму для ўсіх

Беручы пад увагу Канвенцыю ААН аб правах людзей з інваліднасцю 2006 года як міжнародную аснову для стварэння ўніверсальнай даступнасці, дзе ў артыкуле 30 гаворыцца аб праве людзей з інваліднасцю на доступ да спартыўных, турыстычных мерапрыемстваў і мерапрыемстваў вольнага часу;

улічваючы той факт, што Рэспубліка Беларусь ратыфікавала вышэйзгаданую Канвенцыю ў 2016 годзе; спасылаючыся на Рэкамендацыі па даступным турызме, прынятыя на 20-й Асамблеі Сусветнай турыстычнай арганізацыі ў 2013 годзе як асноўны дакумент для прадстаўнікоў сферы турызму ў галіне павышэння даступнасці іх інфраструктуры, прадуктаў і паслугаў;

абавіраючыся на Нацыянальны план дзеянняў па рэалізацыі ў Рэспубліцы Беларусь палажэнняў Канвенцыі аб правах інвалідаў на 2017 – 2025 гады, дзе ў мерапрыемствах замацаванае прыманне мераў па стварэнні ўмоваў і пашырэнні ўдзелу людзей з інваліднасцю ў турыстычных, спартыўных мерапрыемствах і мерапрыемствах вольнага часу;

улічваючы Дзяржаўную праграму аб сацыяльнай абароне і спрыянні занятасці насельніцтва на 2016 – 2020 гады, Раздзел 9 Падпраграмы 4 «Безбар'ернае асяроддзе жыццядзейнасці інвалідаў і фізічна аслабленых асобаў», дзе гаворыцца, што безбар'ернае асяроддзе жыццядзейнасці – гэта ўмовы, што забяспечваюць магчымасць бесперашкоднага перасоўвання, доступу ў будынкі і збудаванні, у тым ліку месцы адпачынку і турызму, іншыя аб'екты рэкрэацыйнага і аздараўленчага прызначэння, а таксама атрыманне ўсімі турыстамі поўнага комплексу паслугаў і інфармацыі;

прымаючы пад увагу дзеянні, распачатыя прадстаўнікамі органаў улады і суб'ектамі турыстычнай інфраструктуры ў галіне развіцця турызму для ўсіх, удзельнікі семінара «Турызм і адпачынак для ўсіх – прасоўваем усеагульную даступнасць»:

1. Перакананыя, што турызм для ўсіх прыносіць карысць не толькі людзям з інваліднасцю і з асаблівымі патрэбамі, але і ўсім людзям,

забяспечваючы эканамічную выгаду турыстычнай галіне і сумежным галінам.

2. Ведаючы пра праблемы і магчымасці развіцця даступнага турызму для ўсіх.

3. Упэўненыя, што поспех у развіцці даступнага турызму залежыць ад партнёрства паміж прадстаўнікамі ўлады, дзяржаўнага і прыватнага бізнесу, арганізацыямі, якія прадстаўляюць інтарэсы людзей з інваліднасцю, і шырокімі слаямі грамадства.

Адзінагалосна заклікаюць усе зацікаўленыя бакі:

1. Спрыяць унясенню дапаўненняў у Дзяржаўную праграму развіцця турызму на 2016 – 2020 гады ў разрэзе мерапрыемстваў, накіраваных на стымуляванне развіцця турызму для ўсіх.

2. Далучаць прадстаўнікоў турыстычнай галіны да навуковых мерапрыемстваў, павышаць дасведчанасць грамадскасці аб даступным турызме для мінімізацыі адмоўнага стаўлення да людзей з асаблівымі патрэбамі, а таксама дэманстрацыі эканамічнай мэтазгоднасці інвеставання ў інклюзіўны турызм.

3. Сачыць за тым, каб пры стварэнні новых і рэканструкцыі раней створаных турыстычных аб'ектаў выкарыстоўваліся прынцыпы ўніверсальнага дызайну.

4. Стымуляваць выкарыстанне ІТ і smart-тэхналогіяў для прадстаўлення поўнай інфармацыі аб паслугах (незалежна ад узроўню іх даступнасці), каб даць магчымасць турыстам самастойна ацаніць даступнасць таго ці іншага аб'екта ў адпаведнасці са сваімі патрэбамі.

5. Патлумачыць важнасць даступнасці ўсяго турыстычнага ланцужка, уключаючы транспарт, паслугі прахавання, харчавання, вольны час, інфармацыю і г.д.

6. Распаўсюджваць інфармацыю пра лепшыя прыклады інклюзіўных турыстычных аб'ектаў.

7. Узмацняць узаемадзеянне паміж суб'ектамі, зацікаўленымі ў стварэнні турыстычных прадуктаў, даступных для ўсіх.

Мінск, 23 кастрычніка 2017 года

«Адпачынак у вёсцы», ГА «Беларускае таварыства інвалідаў» і Факультэт міжнародных адносін БДУ.

У рамках праекта арганізацыя сёлета выпусціла брашуру «Турызм і адпачынак для ўсіх – продвигаем всеобщую доступность». Кіраўнік арганізацыі Валерыя Кліцунова адзначыла, што ёсць задума стварыць хача б адзін раён у краіне, дзе б турысты з абмежаванымі магчымасцямі маглі паўнаважна рэабілітавацца і адпачыць. Валожынскі раён быў абраны невыпадкова: тут жывуць больш за 2000 чалавек з інваліднасцю. І калі тамтэйшы досвед стане ўдалым, то будзе перанесены на іншыя рэгіёны. Сёння створаны новы турыстычны прадукт «Даступны Валожын», амаль створаная эксклюзіўна ў Налібоцкай пушчы, што прадугледжвае за- патрабаванні людзей у інва-

Яніна Казюк, гаспадыня аграрыяўдзібы «Фальварак «У Рыся»» (в. Карэвічы Свіслацкага раёна), распавяла пра свой досвед працы з дарослымі і дзецьмі; там цяпер будзеца дзе для рэабілітацыі інвалідаў, адкрываюцца працоўныя месцы для іх.

Удзельнікі семінара (сярод іх прадстаўнікі таварыстваў інвалідаў, турыстычнай галіны, органаў улады, навучальных устаноў, СМІ, гаспадары аграрыяўдзібы) падпісалі Мінскую дэкларацыю аб даступнасці турызму для ўсіх. Падпісанты спадзяюцца, што дакумент будзе станоўча ўспрыняты грамадскасцю і надаць паскарэнне пераменам у гэтай сферы, наладжваючы партнёрскай супрацы зацікаўленых бакоў.

Паводле інфармацыі арганізатараў
Фота з сайту
www.ruralbelarus.by

(Заканчэнне тэмы. Пачатак у № 41–42)

Што ж прывяло Францыска Скарыну да такога ўплывовага еўрапейскага палітыка? Дакладных звестак няма. Мы можам выказаць толькі свае гіпотэзы.

Галоўнай прычынай паездкі Скарыны ў Кёнігсберг, відаць, было ўсё ж такі жаданне заняць адказную пасаду сакратара герцага з выкананнем абавязкаў асабістага лекара. Як-нікак, а Францыск Скарына ўжо быў у Еўропе знакамітым вучоным, меў два дактараты, вызначыўся ў кнігавыдавецкай справе. Было яшчэ і тайнае жаданне: калі ўсё будзе добра, то папрасіць у герцага зладзіць алхімічную лабараторыю і працягваць далей пошукі філасофскага каменя.

Калі ж гэта не атрымаецца, то можна будзе папрасіць дапамогі ва ўплывовага палітыка супраць бюсконцых судоў, што не дазвалялі Скарыну займацца ці то дзяржаўнымі, ці то прадпрыемлівымі справамі. Тым больш, рашэнні судоў у большасці выпадкаў былі несправядлівымі.

Знаходжанне Скарыны ў Кёнігсбергу абнародаваў рускі гісторык А. Мілавідаў. У 1918 годзе ён надрукаваў чатыры дакументы, звязаныя з паездкай Скарыны ў Кёнігсберг. Сярод іх – тры пасланні прус-

кага герцага Альбрэхта, адрасаваныя віленскаму ваяводу Гаштольду і гарадскім уладам, а таксама «Падарожная грамата» на імя Францыска Скарыны.

Разглядаючы цяпер гэтыя дакументы, прыходзіш да высновы, што жаданне Скарыны так і не збылося. Герцаг Альбрэхт ці то ўжо меў свайго сакратара, якога не хацеў мяняць, ці то не вельмі быў за-

хоплены ідэяй алхімічных пошукаў. Карацей кажучы, ён адмовіў Францыску Скарыну ў самым галоўным.

Затое не паскупіўся на небывала ўзвышаныя эпітэты, быццам хацеў гэтым пазалаціць горкую пігулку. Дыпламатычныя рэверансы нашчадак Ягелонаў умеў рабіць надзвычай прыгожа. Мяркуючы самі: «Звярнуўшы ўвагу на яго сапраўдны і дзівосны та-

ўзвысілі да вельмі паважаных людзей Еўропы, а не тых, каго можна лёгка крыўдзіць у роднай старонцы, дзе, як вядома, прарокаў няма.

Скарына быў задаволены рэкамендацыйным пасланнем герцага Альбрэхта да віленскага ваяводы Гаштольда і віленскага магістрата і членаў рады Вялікага Княства Літоўскага з просьбай аб тым, «каб дапамаглі вышэйназванаму доктару Францыску, вернаму слугу нашаму, у яго судовых справах і калі таго запатрабуюць абставіны, нечаканыя падзеі і выпадкі, каб не ўчынілі яму ў чым-небудзь крыўды якой, але апекаю ахінулі. Прыміце яго як чалавека вартага належнаму чынам, з непрадзятасцю і справядліваасцю». І пачаў збірацца ў дарогу.

А хутка герцаг Альбрэхт сам патрапіў у сітуацыю, пра якую папярэджаў Гаштольда, віленскі магістрат і раду. І герцаг якраз быў не тым чалавекам, які змог дараваць нанесеную яму крыўду.

Здарыўся той самы «выпадкі» і адбыліся тыя «нечаканыя падзеі», калі ў Вільню ра-

думку, так захапіў іх аповетамі пра Вялікі Выраб, што яны, не зважаючы ні на што, пайшлі следам за ім. Вучні заўжды ідуць за настаўнікам.

А ў Вільню да ваяводы Гаштольда панёся яшчэ адзін ліст. Герцаг Альбрэхт быў вельмі раздражнёны, вось што ён пісаў: «Між тым прыбывае таксама доктар нейкі Францыск Скарына, якога мы прынялі ў нашае прыворнае акружэнне. Ён, адпраўляючыся адсюль з нашымі лістамі да Вашай Вялікасці па сваіх справах, якія меў у Вільні, дзе ён спадзяваўся затрымацца, зводніцкім сваім нагаворам гэтага чалавека, іудзея і нашага друкара тайна забраў з сабою, пакінуўшы тым часам тут без дапамогі мноства незаслешных і недалечаных іудзеям... Гэты дзёрзкі ўчынак чалавека выклікае ў нас прыкрасць... Таму мы вельмі просім Вашу слаўную Вялікасць, няхай гэтага доктара Францыска Скарыну пачуцьшы аб недарэнасці тайнага вываду нашых людзей і асузіць і зазначыць, што мы ад яго не чакалі такога неаслушжанага ўчынку, як гэты».

Такім чынам, паездка Францыска Скарыны ў Кёнігсберг была безвыніковай. Ён не атрымаў тут пасады, пра якую марыў. Нічога не далі і рэкамендацыйныя лісты герцага Альбрэхта. Горш за тое, суды зноў навіслі над беларускім першадрукаром, і ён неўзабаве трапіла ў турму.

А выведзеных з Кёнігсбергу медыка і друкара віленскага ваявода Гаштольд, хутчэй за ўсё, накіраваў назад у былую сталіцу былога Тэўтонскага ордэна.

Рыгор АНДРЭЯВЕЦ

Францыск Скарына

У крэпасці Тэўтонскага ордэна

Альбрэхт Гашольд

лент, так і найвышэйшае майстэрства, якое ён дэманструе са здзіўляльным бляскам і вопытнасцю, якую набыў, відаць, не інакш як толькі праз сваю шматгадовую працу і падарожжы дзеля спасціжэння мноства ведаў, мы міласціва прыпісалі яго да ліку і кола нашых падданых і верных мужоў і паставілі яго ў шэраг тых, да каго прыхільна ставімся».

Вядома ж, Францыск Скарына не быў прыпісаны на справе да ліку і кола падданых герцага. Гэта проста пісьмовы падман. Але дзякуй герцагу, што гэтымі словамі Скарыну

ныя падзеі», калі ў Вільню радам са Скарынам накіраваліся яшчэ два падданых герцага.

Хто яны былі? Гісторыя пра гэта замоўчвае. Вядома толькі іх прафесійная прыналежнасць: медык і друкар.

Хутчэй за ўсё, яны таксама былі прыхільнікамі алхіміі. І адэпт Скарына, на маю

10 красавіка 1525 г., прысяга польскаму каралю Жыгімонту I вялікага магістра Тэўтонскага ордэна Альбрэхта Тагенцолерна на рынку Кракава (карціна Яна Матэйкі «Пруская даніна», 1882 г.)

3 прадмовы да «Кнігі Іова»

У кнізе Іова гаворыцца і пра тых, што зневажаюць паніжаных, крыўдзіць убогіх, перад нямоглымі ганарацца, – але Гасподзь гэтакімі пагарджае. Сустрэнеш у ёй і звесткі пра дзівы ўсялякія, што ўчыніў Бог у істотах розных: удзікіх звярах, у нябесных птушках і ў рыбінах водных, – і разам з тым тлумачэнне, што азначае якое дзіва, што таямніца якая кажа.

3 прадмовы да «Кнігі Юдзіф»

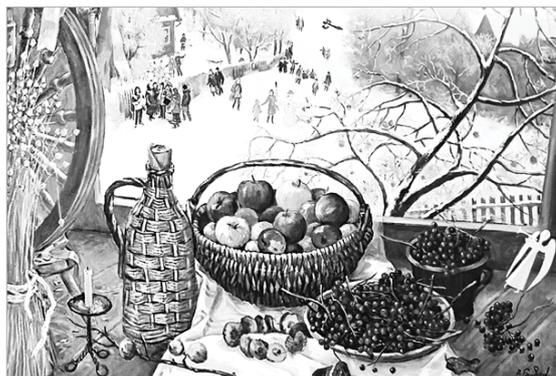
Як звяры, што блукаюць у пушчы, ад нараджэння ведаюць сховы свае, як птушкі, што лётаюць у паветры, помняць гнёзды свае, як рыбы, што плаваюць у моры і ў рэках, чуюць віры свае і як пчолы бароняць вуллі свае – гэтак і людзі да месца, дзе нарадзіліся і ўзгаданы ў Бозе,

вялікую ласку маюць. Таму і Юдзіф, любячы край, дзе калісьці на свет нарадзілася, не шкадавала самое сябе, каб адвесці ад краю айчыннага небяспеку. Але Гасподзь, зважаючы на памысны намер Юдзіфы, памог ёй перамагчы непераможнага між людзей. Паэтычны пераклад Алеся Разанава

Філасофія стварэння ад Віктара Барабанцава

1 лістапада ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага адбылося адкрыццё выстаўкі сябра Беларускага саюза мастакоў Віктара Барабанцава «Фарбы жыцця», прысвечанай 70-гадоваму юбілею творцы. Экспануюцца больш за 80 жывапісных прац, створаных цягам апошніх 10 гадоў.

Фрагмент карціны В. Барабанцава

«Фарбы жыцця» В. Барабанцава – гэта яго філасофія стварэння. Ніна адной карціне аўтара вы не ўбачыце крыві або зброі. Уся творчасць майстра прасякнутая святлом і прыроднай гармоніяй.

Віктар Кірылавіч паслядоўны прыхільнік рэалізму і лічыць гэты кірунак мастацтва невычэрпным. Ён працуе ў жанрах пейзажу, нацюрморту, партрэта, тэматычнай кампазіцыі, заўсёды ўдумліва шукае сюжэты. Яго творчасць вызначаецца эпічным поглядам на Радзіму. Вада, лес, аблокі, палеткі, неба, дарогі... Усё мае сваё жывое дыханне.

Нам вельмі спадабаліся рэалістычныя, натхнёныя пейзажы, што ўслаўляюць родную прыроду: «Жнівень», «Квітнеючы май», «Сакавіцкі сонечны дзень», «Яблычная пара», «Лясная рака»...

В. Барабанцаў

Тэма беларускіх святаў праходзіць праз усю творчасць мастака: «Калядная зорка да нас завітала», «Ула. Святочная раніца», «На Каляды», «Мастак імкнецца паказаць шматграннасць святочных традыцый, а таму кожнае палатно адметнае сюжэтам, глыбінёй, фарматам, прасторай і адлюстроў-

вае атмасферу гістарычнасці.

В. Барабанцаў – вядомы і як майстар партрэтнага жанру. Творы створаныя з прыроды: было прыемна пабачыць партрэты народнага паэта Ніла Гілевіча, пісьменніцы Вольгі Іпагатавай.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Голуб з Прынямоння

20 кастрычніка споўнілася 70 гадоў паэту Юрку Голубу. З гэтай нагоды супрацоўнікі Зэльвенскай раённай бібліятэкі падрыхтавалі юбілейную сустрэчу. На імпрэзу прыйшло шмат прыхільнікаў паэзіі творцы.

Разам з Юрыем Уладзіміравічам прыехалі яго сябры-пісьменнікі Валянцін Дубатоўка і слонімец Сяргей Чыгрын. Вялі сустрэчу намеснік дырэктара раённай бібліятэкі Марына Кніга і загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынга Вольга Камкевіч. Вершы паэта гучалі ў выкананні загадчыка аддзела абслугоўвання і інфармацыі бібліятэкі Валянціны Масюк і чытачоў дзіцячай бібліятэкі.

Сардэчна прывітала юбіляра начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Галіна Раманчук. Яна адзначыла: «Вялікі вам дзякуй, Юрый Уладзіміравіч, што вы сваёй творчасцю ўзбагачаеце наш край, абуджаеце цікавасць да гісторыі». Раённая бібліятэка ў падарунак юбіляру падрыхтавала і выпусціла зборнік вершаў паэта аб Зэльвеншчыне «Зэльвенскі ацюд».

Запомніліся ўспаміны сяброў юнац-

Юрка Голуб

тва паэта, якое прайшло ў Зэльвенскай сярэдняй школе. Ганна Кісановіч згадала пра першае выступленне Ю. Голуба перад вядомымі пісьменнікамі. Тады настаўнікі запрасілі ў школу Васіля Быкава, Алега Лойку і Рыгора Барадуліна. Пасля іх выступленняў настаўніца роднай мовы прапана-

вала паслухаць і пачаткоўца. Творчы адрозніваў хлапчуку з вёскі Горна шлях у вялікую літаратуру.

Станіслава Прызван вучылася разам з братам Ю. Голуба, таму пра яго як школьніка памятае менш. А вось як супрацоўніка Гродзенскай абласной студыі тэлебачання памятае выдатна. Юрый Уладзіміравіч рыхтаваў тады штомесячную перадачу «Гродзеншчына літаратурная» і ўключыў у яе музычныя творы. Паколькі ведаў сваю зямлячку як уладальніцу прыгожага голасу, запрашаў на перадачы і яе, Станіславу. Удзячная зэльвенская спявачка падарыла юбіляру свае вершы і песню.

Настаўнік фізічнай культуры Зэльвенскай школы, заслужаны трэнер Беларусі Леанід Ган добра памятае былога вучня, які займаўся ў секцыі па гандболе. «Сёлета будзе 50 гадоў зэльвенскаму гандболу, які пачынаўся менавіта ў гады тваёй вучобы, Юра, таму сардэчна запрашаю на свята, прымеркаванае да гэтай падзеі», – запрасіў Леанід Пятровіч былога вучня.

Таццяна Мананнікава, якую Ю. Голуб памятае як Лісічыну, была студэнткай Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, калі працаваў у «Гродзенскай праўдзе» і згуртоўваў вакол яе літаратурнай старонкі маладых паэтаў. Таццяна Міхайлаўна вельмі ўдзячная юбіляру і за калектыўны зборнік «Наднёманскія галасы», куды ўключыў і яе вершы, і за вучобу на семінарах, якія з вялікай любоўю да пачаткоўцаў ладзіў Голуб. Яна таксама прывяціла Юрыю Уладзіміравічу свой верш.

Кіраўнік літаб'яднання пры раённай газеце «Праца» Людміла Попка сказала, што ў рэдакцыі памятаюць, як пачынаў свой шлях у літаратуру Ю. Голуб, бо менавіта журналісты падтрымлівалі юнака ў 1960-я гады, нават прапаноўвалі працу ў рэдакцыях ваўкавыскай, потым мастоўскай «раёнак» (у той час Зэльвенскай раён быў раздзелены між суседнімі).

С. Чыгрын згадаў час вучобы ў БДУ, хоць вучыўся там у розныя гады з Голубам. Проста выкладчыкі добра памяталі свайго былога студэнта, часта ўспаміналі. А выкладчыца французскай мовы высока цаніла перакладчыцкія здольнасці Юрыя Уладзіміравіча. «Трэба было б сабраць усе пераклады юбіляра і выдаць іх асобнай кніжкай», – заключыў Сяргей Мікалаевіч.

Кіраўнік абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Валянцін Дубатоўка адзначыў унікальнасць творчага пачырку Ю. Голуба. Ён лічыць, што не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі падобнага да Голуба паэта няма. З ім згодныя зямлякі юбіляра Міхась Скобла і былы кіраўнік літаратурнага аб'яднання «Зоры над Зэльвянкай», аўтар гэтых радкоў. У пэўнай ступені пераняў творчую манеру старэйшага сабрата зельвенец Уладзімір Магзо, які таксама прасіў перадаць вялікую падзяку Юрыю Уладзіміравічу за падтрымку ў маладосці.

Ажывіла залу выступленне гімназістаў, якія пазнаёмілі прысутных з ітушынай азбуквай, створанай Голубам у кнізе для дзяцей «Ітушыны радавод».

Яніна Шматко

Музычнымі падарункамі радалі юбіляра таленавітыя супрацоўнікі школы мастацтваў і раённага цэнтру культуры і народнай творчасці Алега Хадукін, Святлана Сонен, Марына Бусловіч і Вячаслаў Шаўцоў.

Расцудлены паэт дзякаваў землякам за добрыя словы, за цёплыя ўспаміны, што вярнулі яго ў юнацтва, чытаў вершы са зборнікаў розных гадоў (а іх, паводле падлікаў бібліятэкараў, у Голуба ўжо 15).

Яніна ШМАТКО,
г. Зэльва

Леанід Ган, Сяргей Чыгрын, Юрка Голуб, Валянцін Дубатоўка

Мая гісторыя беларускай кнігі

Эсэ

Роднае слова! З малых дзён я цябе чула з матчыных вуснаў. Праз усё жыццё памятаю, як матуля вучыла мяне чытаць на першай у жыцці кнізе – «Буквар». Незабўныя ўспаміны! Браты майго бацькі былі настаўнікамі. Пётр Несцеравіч – настаўнік у Нягневіцкай сярэдняй школе, а Іван Несцеравіч – настаўнік у Лозкаўскай васьмігадовай школе. Колькі было радасці і станоўчых эмоцый ад беларускай кнігі! Яны мне куплялі і дарылі гэтыя кнігі. Было тое ў пачатку шасцідзясятых гадоў мінулага стагоддзя.

Матуля са мною на памяць развучыла верш Янкі Купалы «Хлопчык і лётчык».

Мая першая настаўніца! Яе, Яўгенію Паўлаўну Коршун, удо яма на свеце. А якія добрыя ўспаміны пакінула! Гэта яна, нібы матуля, першай прычпала любові да беларускага слова, да роднай мовы, да кнігі. А настаўніца Лозкаўскай васьмігадовай школы Вера Кляменцьеўна на ўроках чытала вершы класікаў беларускай літаратуры. Мы, вучні, былі ў такім захапленні! Яна ведала на памяць амаль усю паэму Янкі Купа-

лы «Курган». Як я любіла ўрокі роднай мовы! Дзякуй настаўніцы. Гэта яе заслуга ў тым, што я атрымала выдатныя веды і выдатную пісьменнасць.

Бедны той, хто апрача грошай не мае скарбаў душы. Гэта скараб ніхто і ніколі ад нас не можа адабраць, – гэта любові да роднай мовы, да беларускай кнігі.

А ў старшых класах настаўнікі Шчорсаўскай сярэдняй школы прадоўжылі гэтую нялёгкаю працу, і недарэмна. Я і мае аднакласніцы імкнуліся многа чытаць, як нас і ву-

чылі. Інтэрнэту тады не было. Мы чыталі і атрымлівалі ад гэтага асалоду.

А пасля ахінула жыццё са сваімі радасцямі і выпрабаваннямі. Без гэтага не абходзіліся. Былі і хвіліны роспачы. Неаднойчы на дапамогу прыходзіла кніга, добрая сяброўка і такая надзейная, нібы матуля. Прыходзіла і тады, калі было расчараванне. Яна заўсёды побач – і ў радасці, і ў горы.

З кніг усядоміла і тое, што можна сядзець са шклянкаю кавы і адчуваць сабе шчаслівай. І тады перастала тужыць. Бралася зноў за прапу, стварала сама сабе настрой. Кажуць, што перш, чым чакаць ад жыцця ласкі, пасадзі сад спачатку ў сваёй душы. І я так і зрабіла. А дапамагла родная беларуская кніга.

Хварэла маці на цяжкую хваробу сасудаў. Паць гадоў хварэла. А калі яе не стала, пуста і адзінока стала на душы. Тады я кажу сыну: «Не ведаю, як мне жыць! Нуда і роспач запаўняе ўвесь белы

дзень». А сыноч, як і я яму калясці, дае парадку: «Ты, мама, старайся знайсці сабе занятка». Праца на гаспадарцы – гэта адно. А які ж больш любімы занятак, як чытанне літаратуры! І я іду ў бібліятэку. А там бібліятэкар, пазітыўны чалавек, раіць, прапапоўвае. І я зноў апынаюся ў дзівосным свеце роднага слова.

Са сваёй унучкай Валерыяй завучваем на памяць многа вершаў Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Багдановіча, Н. Гілевіча, Веры Вярбы і іншыя. Твар унучкі кожны раз свеціцца радасцю. Слова адкрывае нам дзівосны наваколны свет. Мы ўваходзім у велічны палац вобразаў, з'яваў, прыроды.

Яшчэ з педвучылішча памятаю, як казалі нам выкладчыкі, што пустэчу ў чалавеку штосыці запаўняе. І найхутчэй

запаўняе дрэннае. А каб пасялілася пазітыўнае, трэба прыкладзі намаганні. І ў гэтым выдатна дапамагае кніга, роднае беларускае слова. Яно то пшчотнае і ласкавае, нібы подых ветру, то плаўнае, шырокае, як дзялячынь палёў, то звонкае, пералівістае, як крыніцы, то грознае, як хмары ў навалніцу.

Няма матулі. Душа цешыцца характарам роднага слова, іншымі думкамі занятай галава. Роднае слова! Яно такое ж справядлівае і добрае, як і сэрца маці, якой ужо няма на свеце.

Гучыць родная мова. Гэта музыка душы, якой Найвышні Стваральнік адарыў чалавека. Мова – фундамент, на якім кожны чалавек павінен будаваць дом сваёй духоўнасці і розуму.

Па жыцці кроць мая сяброўка, надзейная і справядлівая, – кніга. Яна сваёй роднай мовай чаруе маю душу. І душа імкнецца да яе, бо яна яе калыска.

Вяскарыяе мора слоўцаў. Па яго прасторах я накіроўваюся ў далёкія вандраванні. Перад майм зрокам праходзіць уся зямля, шматаблічная прырода, гісторыя, звычкі і лёсы людзей.

Беларуская кніга – горадасць народа!

Марыя БЫТ,
г. Навагрудак

Георгіеўскія кавалеры Віцебшчыны:

біяграфічны летапіс

(Заканчэнне.
Пачатак у № 39–42)

Дадатак

Вельмі мала звестак пра Рыгора (ці Георгія) Іванавіча Шпакава, ураджэнца сучаснага Шумілінскага р-на. Таксама нічога не вядома пра браслаўскага кавалера Эдуарда Саснору-Сасноўскага.

Выключна цікавы лёс яшчэ аднаго кавалера Георгіеўскага крыжа 1-й ступені – Івана Арэф'евіча Вашчылы (27 сакавіка 1899 – 11 студзеня 1980), мешчаніна г. Віцебска. Яго бацька Арэфій Парфенавіч разам з братамі Канстанцінам, Максімам і Платонам валодаў 23-ма дзесяцінамі ворнай зямлі ў м. Дарахі ў Дубаўскай вол. Гарадоцкага пав. Усіх цікаўных адсылаем да даследаванняў віцебскага гісторыка Міколы Півавара, аформленых у біяграфічным артыкуле «Адсыяе Івана Вашчылы», што пабачыў свет у часопісе «Беларуская думка» (красавік 2016 г.). Восем толькі некаторыя штрыхі да партрэта гэтай прыкметнай асобы беларуса-вайскоўца і краязнаўца-археолога. Да 1914 г. Іван скончыў павятовае двухкласнае вучылішча ў г. Невелі Віцебскай губ. (цяпер – Пскоўская вобл. Расіі) і навучаўся ў Обаль-Ануфрыеўскай двухкласнай настаўніцкай школе. З пачаткам Першай сусветнай вайны тройчы збягаў на фронт, але паліцыя вяртала пятнаццацігадовага хлопца ў сям'ю. Толькі на чацвёрты раз яму пашанцавала з уцекачамі. Так Іван стаў сынам палка 50-га Сібірскага стралковага палка 13-й Сібірскай стралковай дывізіі, а 27 кастрычніка 1914 г. быў залічаны ў 1-ю роту палка на правах добраахвотніка і прымацаваны да каманды разведчыкаў. У складзе гэтай часці змагаўся на тэрыторыі сучаснай Польшчы, затым у Рыжскім умацаваным раёне і Галіцыі, быў чатыры разы паранены і двойчы кантужаны. Юнак працягнуў выключна храбрасць ужо ў першых баях, за праўляючы гералам пад Варшаву быў узнагароджаны Георгіеўскімі крыжамі 4-й і 3-й ступеняў. 7 лістапада 1914 г. атрымаў чын малодшага унтэр-

Іван Вашчыла

афіцэра, а ў красавіку 1915 г. – старшага унтэр-афіцэра і пасаду старшага каманды разведчыкаў. За храбрасць пры ўзяцці форта «Слава» ў маі 1915 г. быў прадстаўлены да ўзнагароджання Георгіеўскім крыжам 2-й ступені. Аднак 26 жніўня таго ж года, паводле Найвысачэйшага загада імператара, І. Вашчылу ўзнагародзілі адразу крыжам 1-й ступені. Пасля заканчэння 1-й Пецяргоўскай школы прапаршчыкаў Іван Арэф'евіч займаў камандныя пасады ў палкавой разведцы, апошні чын у Расійскай арміі – штабс-капітан. У ліку іншых узнагародаў вярта назваць «афіцэрска» ордэны Святога Уладзіміра 4-й ступені з мячамі і бантам, Святога Ганны 2-й ступені з мячамі, 3-й ступені з мячамі і бантам, 4-й ступені з надпісам «За храбрасць», Святога Станіслава 2-й ступені з мячамі і бантам, 3-й ступені з мячамі, а таксама французскі Ваенны крыж з двума пальмавымі галі-

намі, кітайскі ордэн Поўнага Коласа 3-й і 5-й ступеняў. У рэвалюцыйным 1917 г. адважны афіцэр прадстаўляўся да ордэна Святога Георгія 4-й ступені, але атрымаць высокую ўзнагароду не паспеў.

Назавём таксама вядомыя нам імёны чатырох ураджэнцаў колішняй Віцебскай губ., тэрыторыя якой ў 1920-я гады была падзелена паміж Беларуссю, Расіяй і Латвіяй. Так, чатыры Георгіеўскія крыжы атрымалі ўраджэнец былога Вяліжскага пав. (цяпер Усвяцкі р-н Пскоўскай вобл. Расіі) Л. Арцем'еў, ураджэнец былога Рэжыцкага пав. (цяпер Латвія) Л. Голубеў і ўраджэнец в. Кеўралі Дрысенскага пав. (цяпер у складзе Краслаўскага края Латвіі) будучы генерал-маёр С. Іваноўскі. Ураджэнец г. Рэжыца (цяпер Рэзэке, Латвія) Іван Якаўлевіч Строд, сын латыша і полькі, вызначыўся не толькі ў час Першай сусветнай вайны, але і ў баях грамадзянскай вайны ў Якуціі, быў адзначаны чатырма Георгіеўскімі крыжамі і трыма ордэнамі Чырвонага Сцяга, ўзнагароднай зброяй з надпісам «Герою Якуціі».

На заканчэнне назавём віцебскіх кавалераў трох Георгіеўскіх крыжоў. Найбольш вядомыя імёны толькі трох з іх. Гэта палкоўнік Уладзімір Вікенцьевіч Кляро, знакаміты ў свой час лётчык, Данат Адамавіч Макіёнак (Макеенак), які зганіў у Асвенцыме, і Герой Савецкага Саюза Міна (Мінай) Філіпавіч Шмыроў.

Сярод іншых: Яфім Іванавіч Агейчанка (1877 ці 1878 – 1 верасня 1964), ураджэнец Аршанскага пав. Магілёўскай губ., жыву ў в. Вялікая Выдрэя (цяпер Лёзненскага р-на). Удзельнік Першай сусветнай вайны, разведчык.

Станіслаў Данатавіч Бялевіч (1889 – 1989), ураджэнец ф. (Вялікае ці Малое) Рэгінава (ці Рэйнава) Дрысенскага пав. (пазней вёска Рэйнава, сселеная ў час калектывізацыі; цяпер тэрыторыя Шайцераўскага с/с Верхнядзвінскага р-на). Удзельнік Першай сусветнай вайны, кавалерыст. Разам з жонкай Вікторыяй Францаўнай (1900 – 1992) і трыма

дзецьмі высланы ў 1929 г. на поўнач, у раён г. Котлас (цяпер Архангельскай вобл. Расіі). У наступным годзе Бялевічы былі пераведзены на пасяленне ў Прылуцкі р-н Аўтаномнай вобласці Комі, працавалі на лесараспрацоўках, з 1932 г. – у спецыяльнай сельгасарцелі (калгасе) пры кіраўніцтве АДПУ пры СНК СССР (затым кіраўніцтва НКУ СССР на Комі АССР). З 1947 г. жыву ў цэнтры рэспублікі – г. Сыктывукар. Да выхаду на пенсію Станіслаў Данатавіч працаваў памочнікам упраўляючага ў саўгасе пры МУС Комі АССР (цяпер – Рэспубліка Комі Расіі).

Данат Макіёнак (Макеенак)

Збіраем і ўдакладняем звесткі пра кавалера трох Георгіеўскіх крыжоў Адольфа Людвігавіча Віткоўскага, які паходзіць з Віцебскай губерні.

Варта адзначыць, што звесткі пра поўных Георгіеўскіх кавалераў з Віцебшчыны патрабуюць далейшага даследавання. Імёны многіх з іх, на жаль, застаюцца малавядомымі шырокаму колу чытачоў, хаця іх подзвігі вартыя ўдзячнай памяці нашчадкаў.

Констанцін ГАЙДУКОВ,
Барыс МАЦВЕЕВ,
г. Віцебск

Творы аб Смаргоні і смаргонскіх абаранках

16 верасня ў Смаргоні ўпершыню прайшоў рэгіянальны фестываль-кірмаш «Смаргонскія абаранкі». У мерапрыемстве актыўны ўдзел брала Смаргонская раённая бібліятэка. Сумесна з рэдакцыяй раённай газеты «Светлы шлях» былі падведзеныя вынікі і праведзеныя ўрачыстая цырымонія ўзнагароджвання пераможцаў конкурсу «Найлепшы літаратурны твор аб Смаргоні і смаргонскіх абаранках».

Конкурс праводзіўся сярод усіх ахвочых, без абмежавання ўзросту і месца жытцядзейнасці. Для ўдзельнікаў быў распрацаваны парадак арганізацыі і правядзення конкурсу, які змясцілі на сайтах Смаргонскай раённай бібліятэкі і ў газеце «Светлы шлях», а таксама ў сацыяльных сетках.

Літаратурны конкурс праводзіўся дзеля садзейнічання развіццю творчага патэнцыялу таленавітых літаратараў, выконваў задачу прапагандавання краязнаўства як аднаго са значных накірункаў сацыякультурнага развіцця дзяржавы.

Дыпламамі 1, 2 і 3 ступені былі ўзнагароджаныя ўдзельнікі, у творах якіх найбольш выразна праглядалася мастацкая раскрыццё тэмы, актуальнасць, яркасць, арыгінальнасць.

Першае месца прысуджанае Ірыне Гаевай за верш «Абаранкі адмысловыя», у якім найбольш яркава распавядаецца аб славунасці смаргонскіх абаранкаў па-за межамі краіны:

Абаранкаў слава гэта
Разляталася далёка:
Даляжаць маглі да лета
І ўсё роўна вабіць вока!

Водар і памеры мелі,
А ўжо смак – і не кажы!
Ўміг ад шчасця дзеці млелі,
Слінку глыталі мужы.

У жартоўнай форме расказвала аб вялікай прыхільнасці сваёй сям'і да смачных абаранкаў Тацяяна Паляшчук, якая атрымала другое месца за верш пад назвай «Моя сям'я». Прыкладу ўрываек:

Выйду в кухню спозаранку –
муж сидит, грызёт баранку.
Рядом с ним сидит наш кот,
тоже сушечку грызёт.

Ад «КГ». А яшчэ, каб ведалі гараджане, славліся далёка за межамі Беларусі смаргонскія салёныя гуркі ў бочках. Іх салілі паводле адмысловай рэцэптуры і захоўвалі бочкі пад лёдам мясцовых вадаёмаў. Рэкламны аркуш «Лепшыя гуркі са Смаргоні ў «Гранд-гатэлі» Варшавы», здружаныя за доўга да Другой сусветнай вайны, я асабіста бачыў у калекцыі аднаго са знакамітых архітэктараў-рэстаўратараў Польшчы.

Ну, и я их поддержку –
с молоком штук пять умну.
День-деньской прошёл
в заботах.

Ночь пришла, пора уж спать.
Я легла, а среди ночи
слышу звуки я опять:
«Хрум, хрум, хрум»
да «Хрясь, хрясь, хрясь».

Трыяе месца заняў Арсеній Татарынаў з творамі «Кот Янцік і абаранак» і «Мядзведзь Тодар і абаранкі». Гэта дзве гісторыі, адна з якіх заснаваная на рэалістычных падзеях, другая – казачная, але абедзве в апавядаюць аб славунасці смаргонскіх прысмакаў.

Творы канкурсантаў былі апублікаваныя ў спецыяльнай газеце «Светлы шлях», прысвечаным фестывалю-кірмашу «Смаргонскія абаранкі». А бібліятэка выдала буклеты з творами пераможцаў конкурсу.

Аксана МАМАЙ,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Смаргонскай раённай бібліятэкі

Абаранкі адмысловыя

(з успамінай суседзій-мядзельцаў)

Калісьці чула ад старога
(Талкавалі мужыкі)
Што ў Смаргонь
сто вёрст дарогі
Праз азёры, напразкі.

Як настане халадзіна,
На азёры ляжа лёд,
То Язэпіха хадзіла
На Смаргоншчыну ў паход.

Не сядзелася на печы.
«Адмахае» праз снягі!
І прыносіла ў залпечы
Смачны груз і дарагі.

Бабкі зварачь бульбу, рэпу,
У кут паставяць качаргу
І імчацца да Язэпа
Па баранкі, у чаргу.

Так бывала, што ад ранку
І свае зрэдку пяклі.
Ды з Смаргоні абаранкі
Адмысловымі былі!

Абаранкаў слава гэта
Разляталася далёка:
Даляжаць маглі да лета
І ўсё роўна вабіць вока!
Водар і памеры мелі,
А ўжо смак – і не кажы!
Ўміг ад шчасця дзеці млелі,
Слінку глыталі мужы.

За сняданнем нейкім ранкам
Наш дзядуля ўспамінаў:
«Гэтыкі смачныя абаранкаў
Больш у жыцці
не спажываў!»

Ірына ГАЕВА

Кот Янцік і абаранак

(рэалістычная гісторыя)

Гэта адбылося ў вёсцы, калі я са стрычным братам гасцяваў у бабулі і дзядулі. Бабуля паклікала нас пці духмяную чабаровую гарбату з абаранкамі. Цяжка словамі перадаць, які гэта цудоўны напой з казачна ачмураўнымі смаргонскімі ласункамі, аж язык праглынуць можна было! Кот Янцік увес час круціўся вакол нас. Вельмі хацеў паспытаць абаранак? Але мы з братам былі ўпэўненыя, што каты такія прысмакі не любяць.

Неўзабаве сцягнулася, і ўсе палеглі спаць. Раптам у хаце пачуўся неверагодны грукат: нешта кацілася і падскокавала па падлозе. Дзядуля ўключыў святло, і мы пачылі ката... Цяпер, калі ніхто не замінаў, пачаў гуляць з ласункамі, качаючы яго па падлозе. Дык вось нашто быў патрэбны абаранак!

Мядзведзь Тодар і абаранкі

(казачная гісторыя)

Гэта адбылося вельмі даўно. Мядзведзь Тодар паспяхова паступіў і вельмі добра вучыўся ў Смаргонскай мядзведжай акадэміі. Яму вельмі падабалася і вучоба, і перапынкі, калі можна было паласавацца абаранкамі. А ўжо ў тыя часы ўсім было добра вядома, што Смаргонь – сапраўднае сталіца гэтых прысмакаў!

Як аднаму з лепшых выпускнікоў, Тодару прапанавалі працаваць за граніцай у далёкай Італіі. Мядзведзь спадабаўся цырк-шапіто і маленькія глядачы, якія не шкадуючы далонь пляскалі яму на выступах. Мінуў некаторы час, і Тодар засумаваў па роднай старонке, па смаку абаранкаў. Яго не радаваў дзіцячы смех, не хацелася больш выходзіць на арэну. Аднойчы сярод глядачоў цырка артыст заўважыў чалавека, у якога на шыі вісела звязка абаранкаў. Тодар вельмі абрадаваўся, пачуўшы знаёмы пах. А калі чалавек пачаставаў мядзведзя, то і ўвесь сум прайшоў! Дырэктар шапіто, даведаўшыся пра гэта, стаў заказваць для Тодара смаргонскія абаранкі з яго радзімы. Така добрага артыста цяжка было знайсці яшчэ дзе-небудзь, а абаранкі нагадвалі Тодару дом і дзімамі не сумавача, а радаваць і весяліць сябе ды іншых!

Арсеній ТАТАРЫНАЎ

Адна ў чалавека родная маці

Уздоўж

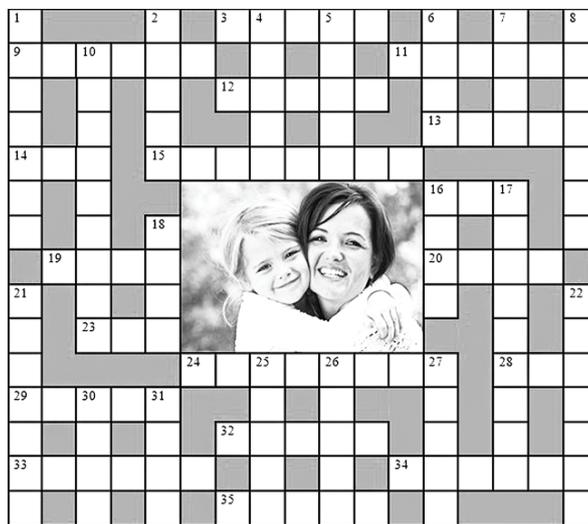
3. «Ой, хацела ж мяне маці // За Рыгора замуж даць. // А ў Рыгора многа гора – // ... скажуць, што я хвора» (прып.). 9. Дзе ..., там і шчасце (прык.). 11. Земляробу зямля – маці, гультаю – ... (прык.). 12. «Сынокі і маці – зерне і ...» // Сынокі і маці – мудрая ікона». З верша Я. Янішчыц «Сынокі і маці». 13. «Шлюб – шматгадовая герачная ... бацькі і маці, якія падымаюць на ногі сваіх дзяцей». Б. Шоў. 14. Гурток музыкантаў (абрэв.). 15. «Ой, мамачка, рада буду: // Са спадніцы зраблю буду, // А з паперы зраблю дзверы, // Каб хадзілі ...» (прып.). 16. Матчыным словам ... кіруе (прык.). 19. «Мяне ... біла, біла, // Каб я хлопцаў не любіла. // А я маме на бяку // Поўну хату прывяду» (прып.). 20. «Ты, свякроўка, мая матачка,

ка, // Калышы маё дзіцятачка. // – А ... яго накальшачца – // У мяне сваё ў калысачцы» (прып.). 23. Вокліч з пераможнай інтанацыяй. 24. Куды ..., туды і дзіцятка (прык.). 28. «Не дай божа з такім лёсам – // Любіць хлопца з доўгім носам: // Каб яго пацалаваць, // Трэба ... адпілаваць» (прып.). 29. Матуля... карміцелька твая (прык.). 32. «– Чаму тады не прыйшоў, // Якіяцебэ прасіла? // Татка свінку закалоу, // Мамка ... зварыла» (прып.). 33. Чароўнасць, прыгажосць (разм.). 34. І пчолак без маткі прапашча ... (прык.). 35. Пры сонцы цёпла, а пры маці ... (прык.).

Упоперак

1. Тое, што ... павінен сваёй маці, ён ніколі не верне (баскская прык.). 2. Удзельнік якой-небудзь ігры. 4. Падонкі канал-

лянага алею (разм.). 5. «На купалле на святое // Рві, матуля, ... тое». З верша Янкі Купалы «На купалле». 6. Прэснаводная рыба. 7. Хацела мама за пана, ды ... ўзяў (прык.). 8. «Ой, ... далібог, // Мяне любіць чатырох: // Любіць Ясь, любіць Стась, // Любіць дзядзька і Міхась» (прып.). 10. «Як ... ў дно спадала, // Ды маці есці пакідала // Ды йшла ў камору па другое». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». 16. Шум, перапалох (разм.). 17. «Падай, мамачка, пілу, // Я рабіначку спілю. // На рабіне жоўты ліст, // Мяне кінуй ...» (прып.). 18. ... дзядзім весела (прык.). 21. Адна ў чалавека родная маці, адна ў яго і ... (прык.). 22. Арганізатар масавых гульняў, танцаў (разм.). 25. Высокае стаячае люстра. 26. Тое,

што і ўрач. 27. Лішні клопат. 30. «Цягні мачанку, маці, з печы // За стол, ..., за стол, старэчы!». З паэмы Якуба Ко-

ласа «Новая зямля». 31. Спар-туўнае ці турысцкае судна.

Склад
Лявон ЦЕЛЕШ

Кожнаму жывому сваё месца

Нядаўна ў друкарні «Смэтак» выйшла кніга Валера Санько «Сабака ў кватэры – сябра ці вораг». Што кажуць пра гэта народныя прыкметы». Яна мае 96 старонак. Письменнік, доктар народнай медыцыны прааналізаваў, чаму ўсё большая колькасць беларускіх і заходніх шкадобнікаў пасяляюць беларусам вывартна любіць прыроду. Кошачкі і сабакі цугам ідуць у гарадскія кватэры. Праводзяцца выстаўкі, фестывалі гэтай жыўнасці ў вялікіх і маленкіх гарадках.

Тысячагадовая традыцыя даўнінніх пластоў прыкметнасці сведчыць хібанасць такіх завядзёнак.

У кнізе строга, што па-навуковаму падзелены казыры «за» і «супраць», побытавыя і грамадскія, язычніцкія і рэлігійныя. Дэвяць за, шэсць дэвясят тры – супраць.

Гэта ненармальна, што калі раней сем'і і малышня хваліліся ўмелствам даглядаць курака і парасятак, умением працаваць на агародзе, сляваць народныя песні, то цяпер многія нападуграматныя дарослыя, так званыя інтэлігенты, вучаць малых лячыць кватэрных жывёлаў, умела

адпачываць, гуляць. Забылі, што кажуць пра гэта навалдэ рэлігіі свету – кожнаму жывому Бог і прырода выдзелілі сваё месца.

Аргументы аўтара вартыя ўвагі краязнаўцаў, этнографу.

Уладзімір ВАСЬКО,
письменнік,
г. Ліда

М. Багданавіч-Бельскі. «Новая казка» (1891 г.)

У тэатры «Зьніч»

27 лістапада на сцэне ляельны монаспектакль «Дзівосныя авантуры панюў Кубліцкага ды Заблоцкага» паводле твора Пятра Васючэнка. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо распавядзе казку пра прыгоды двух панюў, якія нічога не рабілі. Гаспадарка іх прыйшла ў заняпад – ні жыўёлы не засталася, ні хлеба, і пайшлі панюў ў свет лепшай долі шукаць.

28 лістапада на сцэне пачэтычны монаспектакль

«Любіць» паводле вершаў Анатоля Вярцінскага і яго паэмы «Дахынкі». Словамі паэта аўтар інсцэніроўкі і выканаўца спектакля Галіна Дзягілева разважае: «Што значыць зямное шчасце здабыць? Любіць...».

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

«Дзівосныя авантуры панюў Кубліцкага ды Заблоцкага»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРАЎНАЛЬНА-ГІСТАРЫЧНАЕ ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА – кірунак літаратурнага ведаў, што вывучае ўзаемаадносіны двюх ці некалькіх літаратураў, а таксама тыпалагічную агульнасць, блізкасць ці адрозненне з'яваў, што ўзніклі ў іх.

Метадам параўнальнага вывучэння пры даследаванні фальклорнага матэрыялу ставіцца нямецкія філолагі браты Грым, расійскія фалькларысты А. Афанасьёў, Ф. Буслаёў. На аснове супастаўлення гэтых матэрыялаў у XIX ст. выяўляліся агульначалавечыя тэмы, сюжэты і вобразы, разглядалася іх бытаванне ў літаратурах розных народаў. Гэты метад выкарыстоўваў А. Вяслаўскі, які пісаў пра т. зв. «сустрэчныя асяроддзі» і вывучаў некаторыя праблемы фальклору, у прыватнасці, ўзаемасувязі беларускага фальклору з фальклорам інш. народаў. Асновы сучаснага заходнеўрапейскага і амерыканскага параўнальнага літаратурнага ведаў праца французскіх даследчыкаў Ф. Бальданпержэ і П. ван Цігема, якія не толькі высвятлялі канкрэтныя факты літаратурных су-

вязяў, але і распрацоўвалі тэорыю літаратурных ушляваў.

У савецкія часы ў аснове параўнальна-гістарычнага літаратурнага ведаў было пакладзенае адзінства сацыяльна-гістарычнага развіцця чалавечтва. Асноўныя задачы даследчыкаў: выяўленне гістарычнай агульнасці літаратураў у мінулым і найўнасць літаратурных узаемасувязяў у сучаснасці, даследаванне вынікаў узаемадзеяння літаратураў як у асобных літаратурах, так і ў межах пэўнай іх супольнасці, параўнальна-тыпалагічнае вывучэнне асобных фактаў у літаратурах розных народаў. Адрознівалі падабенства літаратурных з'яваў, што ўзніклі ў выніку агульнагістарычных працэсаў у грамадскім і культурным жыцці народаў (параўнальна-тыпалагічны паралелі), ад падабенства літаратурных з'яваў, што развіліся як здабытак культурных кантактаў (формы літаратурных сувязяў і ўплываў). У аснове ляжаў пастулат, што развіццё кожнай нацыянальнай літаратуры адбываецца ў яе культурна-гістарычных кантактах з іншымі літаратурамі, што і абумоўлівае найўнасць рознага роду сувязяў і ўплываў паміж імі. Узаема-

дзеянні паміж літаратурамі магчымыя толькі пры найўнасці аб'ектыўных і суб'ектыўных (псіхалогія асобы) умоваў – пэўнага ўзроўню культурнага развіцця, класавых адносінаў, грамадскіх патрабаванняў і засваенні пэўных літаратурных з'яваў, падабенства і адрознення ў светаўспрыманні і ладзе жыцця, грамадскім гусце. Літаратурныя ўзаемасувязі і ўзаемаўплывы ажыццяўляюцца ў розных формах: пераклад мастацкі і пашырэнне твораў у арыгінале (беларускі чытач, напр., можа знаёміцца з рускай літаратурай у арыгінале і ў перакладзе на беларускую мову), інтэрпрэтацыя сюжэтаў і вобразаў з інш. літаратураў, «нацыянальная адаптацыя», калі чужыя элементы замяняюцца нацыянальнымі, адпаведнымі грамадскім патрабаванням і духу часу (напр., беларуская аніманічная паэма «Энеіда на выварат» – пародыя на «Энеіду» Вергілія), а таксама выкарыстанне аўтарам асабістых уражанняў для стварэння арыгінальнага твора пра іншы народ (напр., зборнік вершаў П. Броўкі «Далёка ад дому», 1960, напісаных у выніку паездкі ў ЗША; кнігі балгарскага празаіка С. Паптанева «Беларусь – белая балада», 1971 г., і «Бярозы, я застаюся ў вашым палоне!», 1972, і інш.).

Праблемы параўнальна-гістарычнага літаратурнага ведаў распрацоўвалі і распрацоўваюць беларускія даследчыкі.

ПАРАЎНАЛЬНА-ГІСТАРЫЧНАЕ МОВАЗНАЎСТВА, кампартывістыка – галіна мовазнаўства, якая шляхам параўнання і гістарычнага аналізу роднасных моваў і дыялектаў рэканструюе дап'ясковы стан і эвалюцыю вывучаемых моваў, структуру і гісторыю агульнай для той ці іншай групы прамовы. Узнікла ў пачатку XIX ст. (Я. Грым, А. Вастокаў, Й. Добраўскі).

У аснове параўнальна-гістарычнага мовазнаўства выпрацаваны ў XIX ст. параўнальна-гістарычны метад, што грунтуецца на пастулаце аб заканамерным характары гукавых зменаў, што адлюстроўваецца ў найўнасці дакладных гукавых адпаведнікаў у тоесных марфемах роднасных моваў. Напрыклад, праславянскі гук *ѣ мае адлюстраванні: у стараславянскай мове – ѣ, у рускай і беларускай – «е», ва ўкраінскай – «і» (праслав. *sěno, стараслав. сьно, рус. «сено», бел. «сена», укр. «сіно»). Пры дапамозе параўнальна-гістарычнага метаду выяўляецца сістэма заканамерных гукавых адпаведнікаў у роднасных мовах, на базе чаго рэканструюецца гукавая сістэма прамовы, склад, форма і гісторыя марфемаў.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)